

A JOGHATÓSÁGI SZABÁLYOK MÓDOSÍTÁSÁNAK SZÜKSÉGESSÉGE AZ EURÓPAI FIZETÉSKÉPTELENSÉGI RENDELETBEN

NAGY ADRIENN
egyetemi docens (ME ÁJK)

1. A fizetéseképtelenségi rendelet módosításának fontosabb állomásai

A fizetéseképtelenségi eljárásról szóló 1346/2000/EK tanácsi rendelet¹ (a továbbiakban: rendelet vagy fizetéseképtelenségi rendelet) létrehozta a több tagállamot érintő fizetéseképtelenségi eljárások európai keretét. A rendeletet minden olyan esetben alkalmazni kell, amikor az adósnak egynél több tagállamban vannak vagyontárgyai vagy hitelezői, azaz amennyiben a fizetéseképtelenségi eljárás határokon átvívelő.

A rendelet 2002. május 31-én lépett hatályba. A 46. cikk alapján legkésőbb 2012. június 1-jéig – és azt követően ötévenként – a Bizottság jelentést köteles készíteni az uniós norma gyakorlati alkalmazásáról, melyhez szükség szerint mellékeli módosító javaslatát is.² E cikkel összhangban 2012. március 30-án a Bizottság konzultációt indított a fizetéseképtelenségre vonatkozó uniós szabályok aktualizálásáról, melynek során összesen 134 válasz érkezett. A Bizottság figyelembe vette a heidelbergi és bécsi egyetemek alkotta konzorcium által a fizetéseképtelenségi rendelet alkalmazásáról készített tanulmányban³ foglalt értékes

¹ HL L 160., 2000. 06. 30., 1.

² Az ún. első generációs rendeletek közül a fizetéseképtelenségi rendelet gyakorlati alkalmazásának vizsgálata váratott a legtovább, a bizottsági értékelés alapját tíz éves joggyakorlat képezte, illetve az Európai Bíróság 12 előzetes döntéshozatali eljárásban adta az uniós norma értelmezését, melyek többsége a joghatósági szabályt érintette.

³ HESS–OBERHAMMER–PFEIFFER: *Study for an evaluation of Regulation (EC) No 1346/2000 on Insolvency Proceedings*. (A fizetéseképtelenségi eljárásokról szóló 1346/2000/EK tanácsi

megállapításokat is. A különféle módosítási lehetőségek hatásaival kapcsolatos empirikus adatokat a GHK és Milieu alkotta konzorcium gyűjtötte egy másik külső tanulmány⁴ keretében. Mindkét tanulmányt a Jogérvényesülési Főigazgatóság weboldalán tették közzé. 2012 áprilisában és októberében két ülést tartottak a nemzeti szakértőkkel. A Bizottság továbbá felállított egy, a több országot érintő fizetéseképtelenségi ügyek magánszakértőiből álló csoportot, akik 2012 májusa és októbere között öt alkalommal találkoztak, és véleményezték a problémákat, lehetőségeket és a felülvizsgált rendelet szövegezését. E munka eredményeként a Bizottság Jelentést⁵ és módosító javaslatot⁶ terjesztett elő 2012 decemberében.

A Bizottság által közzétett módosítási javaslattal összefüggésben az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság is kifejtette véleményét⁷, melyben általánosságban rögzítette, hogy Európa hatalmas gazdasági és társadalmi válsággal küzd, melynek hatásai a társadalom valamennyi rétegét sújtják. A vállalkozások túlélésének elősegítése is szerepel azok között az intézkedések között, amelyeket az Európai Unió a válságból való kilábalás érdekében meghatározott. A fizetéseképtelenség nemcsak az érintett vállalkozások számára jár hátrányos következményekkel, hanem összességében a tagállamok gazdaságát, és különösen a polgárokat mint adófizetőket, munkavállalókat és munkaadókat is érinti.

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság támogatja az Európai Bizottság módosító javaslatában megfogalmazott célkitűzéseket, ugyanakkor sajnálatát fejezi ki amiatt, hogy az nem elég ambiciózus. Sok gondolkodásra és konkrét intézkedésre van szükség ahhoz, hogy megvédjük a hitelezők jogait, és emellett ügyeljünk arra, hogy egyensúlyt találjunk a vállalkozók és a munkavállalók jogai között, továbbá hogy elősegítsük a vállalkozások szerkezetátalakítását, megakadályozzuk a *forum shoppingot* és a gazdálkodó szervezetek csoportjai esetében javítsuk a fizetéseképtelenségi eljárások összehangolását.

rendelet értékelő tanulmánya), (a továbbiakban: Heidelberg-Bécs tanulmány); Közzétéve: http://ec.europa.eu/justice/civil/document/index_en.htm

⁴ Közzétéve: http://ec.europa.eu/justice/civil/document/index_en.htm

⁵ A Bizottság jelentése a Tanácsnak, az Európai Parlamentnek és az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak a fizetéseképtelenségi eljárásról szóló, 2000. május 29-i 1346/2000/EK tanácsi rendelet alkalmazásáról; COM(2012) 743 végleges, 2012. 12. 12.

⁶ Javaslat az Európai Parlament és Tanács rendelete a fizetéseképtelenségi eljárásról szóló 1346/2000/EK tanácsi rendelet módosítására; COM(2012) 744 végleges 2012. 12. 12.

⁷ HL C 271., 2013. 9. 19. 55.

2014. február 5. napján az Európai Parlament is elfogadta állásfoglalását⁸ a Bizottság rendeletet érintő módosítási javaslatával összefüggésben, melyben általánosságban megjegyezte, hogy az egy olyan fontos kezdeményezés, amelyet a Parlament az uniós társasági jog vonatkozásában a fizetésképtelenségi eljárásról szóló, ajánlásokkal ellátott, a Bizottságnak küldött, a plenáris ülésen 2011 októberében elfogadott jelentésében⁹ is kért. Ma is érvényes a parlamenti jelentésben leírt megállapítás, mely szerint „léteznek a fizetésképtelenségi jognak bizonyos területei, amelyeket érdemes harmonizálni, és amelyekben a harmonizáció elérhető”. Nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy „a fizetésképtelenségre és a szerkezetátalakításra vonatkozó nemzeti törvények közötti különbségek akadályokat, versenyelőnyt vagy versenyhátrányt, illetve nehézségeket okoznak a határokon átnyúló tevékenységet folytató vállalatok számára, melyek a fizetésképtelen társaságok sikeres átalakításának akadályává válhatnak”.

Az általános megállapításokból jól látható, hogy az Európai Parlament a Bizottságnál jóval ambiciózusabb és komolyabb, mélyrehatóbb változtatásokat irányozna elő: „Elegendő adat áll rendelkezésre az európai fizetésképtelenségi rendelet alkalmazásáról ahhoz, hogy foglalkozzunk a legsürgősebb kérdésekkel. Számos érv támasztja alá a reformfolyamat szükségességét, nem utolsósorban az uniós fizetésképtelenségi jog modernizálása abból a célból, hogy a hangsúly egy vállalat felszámolásáról egy második esély megadására kerüljön át.”¹⁰

Jelen tanulmány célja a fizetésképtelenségi rendelet joghatósági szabályait érintő módosítási javaslatok, elképzelések felvázolása a fent rögzített jogalkotási folyamat során napvilágot látott dokumentumokban foglaltak részletes elemzése által. A jogalkotási folyamat természetesen még nem zárult le, jelenleg a tagállamok minisztereinek jóváhagyására vár a szöveg, az azonban mindenképpen pozitívként értékelhető, hogy az Európai Parlament szabad utat biztosított a rendelet módosításához.

⁸ Az Európai Parlament 2014. február 5-i jogalkotási állásfoglalása a fizetésképtelenségi eljárásról szóló 1346/2000/EK tanácsi rendelet módosításáról szóló európai parlamenti és tanácsi rendeletre irányuló javaslatról [COM(2012)0744].

⁹ Az Európai Parlament 2011. november 15-i állásfoglalása a Bizottságnak szóló ajánlásokkal a fizetésképtelenségi eljárásról az uniós társasági jog keretében [2011/2006(INI)].

¹⁰ Az Európai Parlament állásfoglalása a Bizottság módosító javaslatáról; Indokolás második bekezdése.

2. A rendelet joghatósági szabályait érintő módosítási javaslatok

2.1. A fő fizetéseképtelenségi eljárásra irányadó joghatósági kapcsolóelv – a fő érdekeltségek központja

A jelenleg hatályos rendelet alapján a fő fizetéseképtelenségi eljárás elrendelésére az a tagállam rendelkezik joghatósággal, melynek területén az adós *fő érdekeltségeinek központja* található. A nyilvános konzultáció keretében a válaszadók 77 %-a támogatta a fő érdekeltségek központja joghatósági kapcsolóelv további fenntartását. Ugyanakkor az is egyértelművé vált, hogy a nemzeti bíróságok nem ismerik kellően az Európai Bíróság kapcsolódó ítélkezési gyakorlatát.¹¹

Az Európai Bíróság a „fő érdekeltségek központja” fogalmat elemezve arra mutatott rá, hogy a hangsúly alapvetően nem az adós tevékenységén vagy irányításán van, a hitelezői érdekek védelmének nagyobb jelentőséget kell tulajdonítani az eljárásra joghatósággal rendelkező tagállam kijelölése során. A határon átnyúló adóssági ügyletek esetén nyilvánvalóan alapvető követelmény, hogy a jövőbeli hitelezők már a jogügylet megkötésekor, a befektetés idején előre és egyértelműen megállapíthassák, hogy mely jogrendszer dönt a szerződő fél fizetéseképtelenségének kérdésében, milyen jogokat és jogorvoslati lehetőségeket biztosít e jogrendszer a hitelezőknek.¹²

Az Európai Bíróság az *Eurofood IFSC ügyben*¹³ hozott ítélet 33. pontjában rögzítette, hogy a fő érdekeltségek központját egyrészt objektív, másrészt harmadik személyek részéről megállapítható körülmények alapján kell beazonosítani annak érdekében, hogy a fő fizetéseképtelenségi eljárás megindítására joghatósággal rendelkező bíróság megállapításához fűződő jogbiztonság és előreláthatóság biztosított legyen. Az objektivitás és a megállapíthatóság követelménye akkor teljesül, ha a tárgyi tényezőket, amelyeket azon hely meghatározása során vesznek figyelembe, ahol az adós társaság érdekeltségeinek kezelését rendszeresen végzi, úgy hozták nyilvánosságra, vagy legalábbis kellően nyilvánvalóvá tették ahhoz, hogy harmadik személyek, különösen a társaság hitelezői tudomást szerezhettek róluk. Az uniós jogalkotó által felállított, az adós társaság

¹¹ A Bizottság jelentése a Tanácsnak, az Európai Parlamentnek és az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak a fizetéseképtelenségi eljárásról szóló, 2000. május 29-i 1346/2000/EK tanácsi rendelet alkalmazásáról; COM(2012) 743 végleges, 2012. 12. 12. 7.

¹² F. G. JACOBS főtanácsnok 2005. szeptember 27-ei indítványa a C-341/04. sz. *Eurofood IFSC Ltd. ügyben* 20. pont.

¹³ A Bíróság C-341/04. sz. *Eurofood IFSC Ltd. ügyben* 2006. május 2-án hozott ítélete [EBHT 2006., I–3813. o.].

létesítő okirat szerinti székhelye mellett szóló vélelem akkor hagyható figyelmen kívül, ha objektív és harmadik személyek által megállapítható tényezők egy attól eltérő valós helyzet megállapítását teszik lehetővé, mint amit a létesítő okirat szerinti székhely elhelyezkedése tükröz. A vélelem megdöntésének lehetséges példájaként a Bíróság egy ‘postafiók’ társaság esetét említette, amely nem végez semmilyen tevékenységet azon tagállam területén, ahol a székhelye található.

Az olasz nemzeti bíróság előzetes döntéshozatali eljárás keretében tett kísérletet arra, hogy az Európai Bíróság ennél konkrétabb választ adjon a fő érdekeltégi központ tartalmának meghatározását illetően. A *Fallimento Interedil Srl ügyben*¹⁴ az ítélet 53. pontja rögzíti, hogy az alaptényállásban hivatkozott körülmények, melyek szerint az adós társaság tulajdonában lévő ingatlanok a létesítő okirat szerinti székhelytől eltérő tagállamban találhatók, és ezekre vonatkozóan az adós bérleti szerződést, valamint ugyanebben a tagállamban egy pénzügyintézzel is szerződést kötött, objektív tényezőknek, és tekintettel az ezeket övező nyilvánosságra, harmadik személyek részéről megállapíthatónak tekinthetők. Ugyanakkor önmagában az a tény, hogy a társaság vagyoni eszközökkel rendelkezik, és ezekre vonatkozóan pénzügyi tárgyú szerződéseket köt a székhelytől eltérő más tagállamban, csak azzal a feltétellel tekinthetők elegendőnek a vélelem megdöntéséhez, ha az összes releváns körülmény átfogó vizsgálata alapján kijelenthető, hogy harmadik személyek részéről megállapítható módon a társaság tényleges irányítási és ellenőrzési központja, valamint érdekeltégei kezelésének központja is ez utóbbi tagállamban található.

A *Fallimento Interedil Srl ügyben* a Bíróság az adós „fő érdekeltégei központjának” fogalmát illetően összegzőképpen a következő megállapításokat tette. A fogalmat a tagállamok nemzeti jogától függetlenül, az uniós jog alapján kell értelmezni. Az adós társaság fő érdekeltégei központját a társaság központi ügyintézési helye alapján kell meghatározni, amennyiben azt objektív és harmadik személyek részéről megállapítható körülmények támasztják alá. Abban az esetben, ha a társaság irányító és ellenőrző szervei a társaság létesítő okirat szerinti székhelyén találhatók, és e társaság tekintetében az ügyvezetési döntéseket harmadik személyek részéről megállapítható módon ezen a helyen hozzák, nem dönthető meg a Rendelet 3. cikk (1) bekezdésében foglalt vélelem. Abban az esetben, ha a társaság központi ügyintézésének helye nem a létesítő okirat szerinti székhelyen található, az, hogy a társaság vagyoni eszközökkel rendelkezik, és az ezekre vonatkozó pénzügyi tevékenységekkel kapcsolatban szerző-

¹⁴ A Bíróság C-396/09. sz. *Fallimento Interedil Srl kontra Intesa Gestione Credit SpA ügyben* 2011. október 20-án hozott ítélete [EBHT 2011., I–09915. o.].

déseket kötött a székhelytől eltérő más tagállamban, csak azzal a feltétellel tekinthető elegendőnek a vélelem megdöntéséhez, ha az összes releváns körülmény átfogó vizsgálata alapján kijelenthető, hogy harmadik személyek részéről megállapítható módon az említett társaság tényleges irányítási és ellenőrzési központja, valamint érdekeltségei kezelésének központja e másik tagállamban található.

A Bizottság által kidolgozott módosítási javaslat egyértelműsíteni kívánja a joghatósági szabályokat, és fejleszti a joghatóság megállapításának eljárási kereteit. A joghatósági kapcsolóelven a Bizottság nem szándékozott változtatni, így az adós elleni fő fizetéseképtelenségi eljárás elrendelésére továbbra is az a tagállam rendelkezik joghatósággal, melynek területén az adós fő érdekeltségeinek központja található. A Bizottság megítélése szerint e fogalom megfelel az időközben bekövetkezett nemzetközi fejlődésnek, mindazonáltal az egységesebb joggyakorlat biztosítása érdekében szükséges a definíció további konkretizálása: a természetes személy adósok esetében maga a rendelet tartalmazza előírást arra vonatkozóan, hogy mit kell az adós fő érdekeltségeinek központja alatt érteni. A Preambulum keretein belül pedig rögzítést nyerne, hogy milyen esetben lehet megdönteni azt a vélelmet, hogy egy jogi személy fő érdekeltségeinek központja az a hely, ahol a létesítő okirat szerinti székhelye található.¹⁵

Az Európai Parlament a Bizottság javaslatával szemben óvatosabban fogalmazna a vélelem megdönthetőségét illetően: álláspontja szerint a joghatóság megállapításánál nemcsak a vezetői döntések, hanem más tényezők is – például a fontosabb vagyontárgyak helye, vagy az operatív és termelési tevékenységek központja stb. – szerepet játszhatnak. Erre figyelemmel javasolja a vélelem megdönthetetlenségére előírányzott mondat elhagyását a preambulum (13a) bekezdéséből.

A rendelet 3. cikk (1) bekezdésében rögzített joghatósági szabály módosítására irányuló javaslatokról összegzőképpen az alábbiak jelenthetők ki:

- A fő fizetéseképtelenségi eljárás elrendelésére továbbra is az a tagállam rendelkezik joghatósággal, melynek területén az adós fő érdekeltségeinek

¹⁵ (13a) preambulum-bekezdés: Vélelmezni kell, hogy egy gazdálkodó szervezet vagy más jogi személy érdekeltségeinek fő központja a létesítő okirat szerinti székhelyének tagállamában van. E vélelemnek megdönthetőnek kell lennie, amennyiben a gazdálkodó szervezet központi ügyintézésének helye egy másik tagállamban található, mint a létesítő okirat szerinti székhelye, és a vonatkozó tényezők átfogó értékelése során harmadik fél által ellenőrizhető módon megállapításra kerül, hogy a gazdálkodó szervezet irányításának és felügyeletének tényleges központja, valamint érdekeltségeinek kezelése e másik tagállamban található. Ezzel szemben megdönthetetlen a vélelem, amennyiben a gazdálkodó szervezet irányításáért és felügyeletéért felelős testületek ugyanott vannak, ahol a létesítő okirat szerinti székhely, és a vezetőség ott hozza meg döntéseit harmadik fél által ellenőrizhető módon.

központja található, a joghatósági kapcsolóelv módosítása nem szükséges.

- A fő érdekeltségek központjának definícióját a preambulum szövegéből át kell emelni a 3. cikk (1) bekezdésébe.
- A jogi személy adósok esetén irányadó megdönthető vélelemmel kapcsolatban szükséges normaszövegbe önteni az Európai Bíróság esetjogában kiérlelt szempontokat.
- A természetes személy adósok esetében a rendeletnek tartalmaznia kell előírásokat arra vonatkozóan, hogy mit tekinthetünk a fő érdekeltségek központjának.

2.2. A joghatóság megállapításával kapcsolatos eljárásjogi rendelkezések

A Bizottság véleménye szerint a rendelet hiányossága a joghatóság szabályozásával összefüggésben ott érhető tetten, hogy nem tartalmaz konkrét eljárásjogi szabályokat, például nem írja elő kötelező jelleggel a tagállami bíróságok számára azt, hogy hivatalból kötelesek a joghatóságot megalapozó tények és körülmények vizsgálatára. Mindez azt eredményezi, hogy az ugyanazon adóssal szemben párhuzamosan kezdeményezett fő fizetéseképtelenségi eljárások lehetősége, azaz a pozitív joghatósági összeütközések száma a gyakorlatban növekvő tendenciát mutathat.¹⁶

A joghatóság megállapításának eljárási kereteit a Bizottság azáltal fejlesztené, hogy a rendelet előírná a tagállami bíróságok számára azt a kötelezettséget, hogy a fizetéseképtelenségi eljárás megindítása előtt hivatalból kötelesek megvizsgálni a joghatóságot megalapozó körülményeket és tényeket, az eljárást elrendelő határozatban indokolni kötelesek joghatóságuk fennállását, illetve a határozatnak arra is utalnia kell, hogy fő vagy területi eljárás elrendeléséről van-e szó. Az ismert külföldi hitelezőknek jogorvoslati jogot kell biztosítani az eljárást elrendelő határozat megtámadására, melyet a felszámoló vagy a bíróság tájékoztatása alapján gyakorolhatnának. E módosítási javaslatok célja a joghatósági döntések megalapozott voltának biztosítása, a visszaélésszerű forum shopping lehetőségének további csökkentése.¹⁷

¹⁶ Bizottsági szolgálati munkadokumentum, a hatáselemzés összefoglalása, amely a következő dokumentumhoz kapcsolódik: A fizetéseképtelenségi eljárásról szóló 1346/2000/EK tanácsi rendelet felülvizsgálata; SWD(2012) 417 végleges 5.

¹⁷ A Bizottság módosító javaslata szerint a Preambulum új (12a) bekezdéssel egészülne ki: A fizetéseképtelenségi eljárás megindítása előtt az illetékes bíróságnak hivatalból meg kell

Az Európai Parlament állásfoglalásában alapvetően támogatta a Bizottság e területen rögzített elképzeléseit az alább felsorolt eltérésekkel:

- a rendelet szövegében szükséges megjelteni, hogy a külföldi hitelezők megtámadási joga csak az eljárást elrendelő határozatnak a joghatóságra vonatkozó részeire korlátozódik;
- a külföldi hitelezőket a jogorvoslat jogáról külön tájékoztatni nem szükséges, figyelemmel arra, hogy a Bizottság előírta az egységes fizetéseképtelenségi nyilvántartás felállítását, melyből minden hitelező megfelelően tájékozódhat;
- a jogorvoslati jog gyakorlásának hatáidejét is uniós szinten kell meghatározni: a közzétételtől számított három héten belül van lehetősége a külföldi hitelezőnek a határozatot megtámadni.

2.3. A kedvezőbb jogi környezet keresésének lehetősége – a *forum shopping*

A joghatóság szabályozását amiatt is kritika érte, hogy nem nyújt kellő védelmet a *forum shopping* jelenség ellen: a jogi személy és természetes személy adósok székhelyük, a központi ügyintézési helyük tagállamok közötti áthelyezésével kereshetik meg a számukra kedvezőbb jogi környezetet. Igaz, e probléma gyökere a tagállamok nemzeti fizetéseképtelenségi jogának eltérésében gyökerezik.¹⁸

A társaságok fő érdekeltségi központjának áthelyezését az Európai Bíróság a letelepedési jog jogszerű gyakorlásaként elfogadja. Számos esetben a fő érdekeltségek központjának az Egyesült Királyságba történő áthelyezése eredményezte egy társaság sikeres átszervezését, reorganizációját az angol fizetéseképtelenségi jog társaságokkal szemben tanúsított rugalmasságának köszönhetően.

A fő érdekeltségek központjának áthelyezéséről eladósodott természetes személyek esetében is beszámolhatunk. Ezt a jelenséget ‘csődturizmusnak’ nevezik. A csődturizmus azért okoz problémákat, mert az adós anélkül élvezheti egy másik joghatóság kedvezőbb fizetéseképtelenségi rendszerének előnyeit, hogy

vizsgálja, hogy az adós fő érdekeltségeinek központja vagy telephelye valóban a bíróság illetékességi területén helyezkedik-e el. Amennyiben az eset körülményei kérdésessé teszik a bíróság joghatóságát, a bíróságnak fel kell hívnia az adóst az állításait alátámasztó kiegészítő bizonyítékok szolgáltatására, továbbá szükség szerint lehetőséget kell biztosítani az adós hitelezőinek, hogy kifejtsek álláspontjukat a joghatósággal kapcsolatban. A hitelezőknek továbbá hatékony jogorvoslati lehetőséget kell biztosítani a fizetéseképtelenségi eljárás megindításáról szóló határozat ellen.

¹⁸ E témáról lásd részletesebben NAGY Adrienn: *Kézikönyv az európai fizetéseképtelenségi eljáráshoz*. Budapest, Hvg-Orac Kiadó, 2013. 78–92.

ténylegesen átköltözne a másik tagállamba, ezzel megkárosítva hitelezőit, akik nem tudják érvényesíteni a követelésüket.

A fő érdekeltségek központjával kapcsolatos kérdések, problémák gyakran vezetnek pereskedéshez, bár ezek gyakorisága az utóbbi években csökkent. A kutatás szerint az esetek 40–50 %-ában merülnek fel a fő érdekeltségek központjával kapcsolatos kérdések, bár nem mindig vitatott, megoldásra váró problémaként. A fő érdekeltség központjának rosszhiszemű áthelyezését nehéz számszerűsíteni, részben azért, mert eltérnek a nézetek abban a tekintetben, hogy a fő érdekeltség központjának áthelyezése valójában rosszhiszemű-e, részben pedig azért, mert – az eljárási keretek hiányosságai következtében – a fő érdekeltségek központjának nem minden rosszhiszemű áthelyezésére derül fény. Az Egyesült Királyság statisztikái szerint a fő érdekeltségek központjának áthelyezése évente 100-nál kevesebb esetben tekinthető rosszhiszeműnek.¹⁹

A Bizottság megítélése szerint a jelen tanulmány előző alpontjában kifejtett, a joghatósággal kapcsolatos eljárási rendelkezések rendeletbe történő integrálásával jelentős eredményeket érhetünk el ezen a területen. Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság ezzel ellentétben azt javasolja, hogy a rendelet uniós szinten harmonizálja a fizetéseképtelenség kritériumát, egyes tagállamokban ugyanis a fizetéseképtelenségi eljárás elrendelésének előfeltétele az adós tényleges fizetéseképtelensége, míg más tagállamokban ehhez elegendő az ún. „fenyegető fizetéseképtelenség” is.²⁰ Az Európai Parlament javaslata szerint a fő érdekeltségek központjának fogalmát kellene pontosítani a rendelet 3. cikk (1) bekezdésében az alábbi szövegezéssel:

A fő érdekeltségek központja az a hely, ahol az adós érdekeltségeinek kezelését *legalább három hónappal a fizetéseképtelenségi eljárás vagy az ideiglenes eljárás megindítását megelőzően* rendszeresen végzi, és ez harmadik személy részéről megállapítható.

Véleményem szerint távlati célként az egységes fizetéseképtelenségi kritérium meghatározása kitűzhető ugyan, de a jelenlegi módosítási folyamatban ez még nem tűnik reálisnak. A *forum shopping* visszaszorítására a Bizottság és az Európai Parlament által javasolt megoldások kombinációja szolgálhat.

¹⁹ Bizottsági szolgálati munkadokumentum, a hatáselemzés összefoglalása, amely a következő dokumentumhoz kapcsolódik: A fizetéseképtelenségi eljárásról szóló 1346/2000/EK tanácsi rendelet felülvizsgálata; SWD(2012) 417 végleges 6.

²⁰ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye; HL C-271., 2013. 9. 19., 55.

2.4. Joghatóság a fizetéseképtelenségi eljárással összefüggő keresetek esetén

A Bizottság a joghatósági szabályozás körében rögzítené az ún. megtámadási keresetek elbírálására joghatósággal rendelkező tagállami bíróságokra vonatkozó szabályozást is. A fizetéseképtelenségi eljárásokat megindító bíróságok joghatósága a közvetlenül a fizetéseképtelenségi eljárásokból származó, vagy azokhoz szorosan kapcsolódó jogérvényesítésre is kiterjed. Ez a módosítás jogszabályi szintre emelné az Európai Bíróságnak a *DekoMarty ítéletében*²¹ kifejtett álláspontját.

Amennyiben egy ilyen kereset kapcsolódik egy másik, az általános polgári vagy kereskedelmi jogon alapuló keresethez, a javaslat feljogosítaná a felszámolót arra, hogy mindkét keresettel az alperese lakóhelye szerinti bírósághoz forduljon, feltéve, hogy az a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2000. december 22-i 44/2001/EK tanácsi rendelet²² értelmében rendelkezik joghatósággal. Ez lehetővé tenné a felszámoló számára, hogy például egy igazgató fizetéseképtelenségi jogon alapuló felelősségének megállapítására irányuló keresettel, és egy ugyanazon igazgató szerződésen kívüli károkozási szabályokon vagy társasági jogon alapuló felelősségének megállapítására irányuló keresettel egy bírósághoz forduljon.²³

Az Európai Parlament javasolja, hogy a módosításban már az új Brüsszel I. rendeletre²⁴ történjen utalás, illetve a rendelet a 2. cikkben rögzítse „a közvetlenül fizetéseképtelenségi eljárásokból származó, és azokhoz szorosan kapcsolódó jogérvényesítés” fogalmát.²⁵

²¹ A Bíróság C-339/07. sz. *Christopher Seagon kontra Deco Marty Belgium NV* ügyben 2009. február 12-én hozott ítélet. [EBHT 2009., I–00767. o.]

²² HL L 12., 2001.1.16., 1.

²³ Javaslat az Európai Parlament és Tanács rendelete a fizetéseképtelenségi eljárásról szóló 1346/2000/EK tanácsi rendelet módosítására; COM(2012) 744 végleges 2012. 12. 12. 7.

²⁴ Az Európai Parlament és a Tanács 1215/2012/EU rendelete (2012. december 12.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról. [HL L 351., 2012. 12. 20.]

²⁵ „A közvetlenül fizetéseképtelenségi eljárásokból származó, és azokhoz szorosan kapcsolódó jogérvényesítés” egy olyan ítélet meghozatalára irányuló jogérvényesítés, amelyet lényegi részei miatt nem lehet vagy nem lehetett volna fizetéseképtelenségi eljáráson kívül, vagy attól függetlenül elérni, és amelyet kizárólag folyamatban lévő fizetéseképtelenségi eljárás esetén lehet felhasználni.

3. Célcsoportok fizetéseképtelensége

3.1. Problémafelvetés

Az uniós társasági jog jövőjével foglalkozó vitacsoport 2011. áprilisi jelentése²⁶ szerint az európai nagyvállalatok körében a nemzetközi vállalatcsoport vált a legelterjedtebb formává. A gazdálkodó szervezetek csoportjainak fizetéseképtelenségével kapcsolatos nehézségek a becslések szerint minden évben 2100 társaságot érintenek (amelyek közül 2000 kkv). A nyilvános konzultáció válaszadóinak közel fele (49 %) úgy érezte, hogy a fizetéseképtelenségi rendelet nem működik hatékonyan a multinacionális gazdálkodó szervezetek csoportjainak fizetéseképtelensége esetén, míg 30 %-uk szerint a jelenlegi szabályozás megfelelő.²⁷

A gyakorlatban a problémát az okozza, hogy a Virgós-Schmit Jelentés értelmében a fizetéseképtelenségi rendelet alapvetően egyedi társaságokra, és nem vállalatcsoportokra alkalmazandó, és különösen nem szabályozza az anya- és leányvállalat közötti kapcsolatot.²⁸ A Rendelet szerkezete szerint minden különálló jogalanyisággal rendelkező adós esetében fennáll a joghatóság. Mind a leány-, mind az anyavállalat különálló jogi identitással rendelkezik. Ebből következően valamely vállalatcsoporton belül minden leányvállalatot különállónak kell tekinteni.²⁹

A rendelet a joghatósági szabályok kimunkálása során tehát az „egy jogalany egy eljárás” elvét vette figyelembe. Az elv alkalmazásával összefüggésben kijelenthető, hogy az uniós norma szabályai már akkor elavultak voltak, amikor a rendelet hatályba lépett.³⁰ Az Európai Unióban ugyanis a határokon átvívelő gazdasági tevékenység szervezése általában úgy történik, hogy az anyavállalat

²⁶ http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/modern/reflectiongroup_report_en.pdf [lekérdezés dátuma: 2014. március 12.]

²⁷ Bizottsági szolgálati munkadokumentum, a hatáselemzés összefoglalása, amely a következő dokumentumhoz kapcsolódik: A fizetéseképtelenségi eljárásról szóló 1346/2000/EK tanácsi rendelet felülvizsgálata; SWD(2012) 417 végleges 5.

²⁸ Vö. NAGY Adrienn: A Tanács 1346/2000/EK rendelete a fizetéseképtelenségi eljárásról. In: WOPERA Zsuzsa – WALLACHER Lajos (szerk.): *Polgári eljárásjogi szabályok az Európai Unió jogában*. Budapest, CompLex Kiadó, 2006. 272–273.

²⁹ Virgós-Schmit Jelentés 76. pontja; Miguel VIRGÓS – Francisco GARCIMARTÍN: *The European Insolvency Regulation: Law and Practice*. Kluwer Law International, 2004. 61. pontja.

³⁰ CSÖKE Andrea: *A határokon átnyúló fizetéseképtelenségi eljárások*. Budapest, HVG-Orac Kiadó, 2008. 16.

más tagállamokban önálló jogi személyiséggel rendelkező leányvállalatokat alapít.

A cégcsoportok fizetésképtelenségével kapcsolatos probléma akkor merül fel, ha a csoport tagjai közül legalább két társaság fizetésképtelenné vált. A rendelet szerint ez esetben valamennyi jogalany tekintetében külön-külön kell elrendelni a fő fizetésképtelenségi eljárást, és az uniós norma a főeljárások közötti koordinációra nem tartalmaz iránymutatásokat. Ez természetesen a gyakorlatban problémák forrása lehet, és az egységes személelmód beiktatásával lehetővé válna a cégcsoport összehangolt reorganizációja vagy likvidációja, ezáltal a lehető legjobb eredmény elérése.

Az egységes személelmód bevezetése égetőbb, mint valaha: a gazdasági világválság hatására több cégcsoport vált fizetésképtelenné, vagy többségüket a fizetésképtelenség fenyegeti. A lehető legelőnyösebb reorganizáció vagy likvidáció nem csak a hitelezők, hanem az egész társadalom érdeke.³¹ A kérdés csupán az, hogy milyen megoldás lehet a legoptimálisabb a probléma kezelésére.

3.2. A Bizottság javaslata

A Bizottság módosító javaslata a gazdálkodó szervezetek csoportjai ellen kezdeményezett fő fizetésképtelenségi eljárások koordinációja mellett tette le a voksot: az uniós norma a felszámolók és az eljárásban érintett tagállami bíróságok kötelezettségévé tenné az együttműködést és egymás kölcsönös tájékoztatását. Az együttműködés – az eset körülményeitől függően – többféle formát ölthet. A bíróságok közötti együttműködés az információcserében, illetve a reorganizációs intézkedések kölcsönös jóváhagyásában nyilvánulhat meg.

Az együttműködési és tájékoztatási kötelezettség mellett a javaslat meghatározott eljárási jogosultságokat biztosítana a felszámolók részére: kérhetnék a más tagállamban kezdeményezett fizetésképtelenségi eljárás felfüggesztését, illetve javaslatot tehetnének reorganizációs terv elfogadására, vagy a másik eljárás keretében személyes meghallgatásukat kérelmezhetnék. A felszámolónak arra is joga lenne, hogy más eljárásban részt vegyen a hitelezők ülésein.³²

Az alapelv tehát továbbra is az 'egy jogalany egy eljárás' maradna a Bizottság javaslata alapján, az előrelépés csupán a főeljárások közötti koordináció vonat-

³¹ Heinz VALLENDER – Stephan DEYDA: Brauchen wir einen Konzerninsolvenzgerichtsstand? *NZI* 2009. évi 17. füzet 825.

³² Javaslat az Európai Parlament és Tanács rendelete a fizetésképtelenségi eljárásról szóló 1346/2000/EK tanácsi rendelet módosítására; COM(2012) 744 végleges 2012. 12. 12. (7) preambulum - bekezdés.

kozásában mutatható ki, illetve abban, hogy definiálásra kerülne a cégcsoport fogalma.³³

3.3. Az Európai Parlament javaslata

Az Európai Parlament saját kezdeményezésű jogalkotási jelentésében kérte fel a Bizottságot, hogy készítse el a cégcsoportok fizetéseképtelenségéről szóló rendeletre irányuló rugalmas javaslatát, amelyben megkülönböztet két helyzetet: azokat a csoportokat, amelyek esetében a tulajdonosi viszony meglehetősen egyértelmű, illetve a decentralizált csoportokat. A Bizottság módosító javaslatában azonban nem követi a Parlament ajánlásait, inkább a különböző fizetéseképtelenségi eljárásokkal kapcsolatos koordináció és kommunikáció javítására összpontosít. A megfelelő és jól koordinált fizetéseképtelenségi eljárás valóban segíthet elkerülni a csoportok felszámolását, és növeli a vagyontárgyak jobb értékesítésének, valamint a munkahelyek megőrzésének lehetőségét.

Az Európai Parlament által kidolgozott javaslat azonban túlmutat ezen az elképzelésen annyiban, hogy ambiciózusabb megoldást fogalmaz meg a gazdálkodó szervezetek csoportjait érintő fizetéseképtelenség tekintetében. Ez a megoldás egyfajta középutat jelent a Bizottság „koordinációs és kommunikációs” megközelítése és a Parlament által a saját kezdeményezésű jogalkotási jelentésben képviselt álláspont között.

Az Európai Parlament javaslata szerint a „gazdálkodó szervezetek csoportja” és az „anyavállalat” fogalmát pontosítani kell, és meg kell teremteni az összhangot az időközben megjelent számviteli irányelv³⁴ rendelkezéseivel. A parla-

³³ 2. cikk i)-j) pontjai:

- i) „gazdálkodó szervezetek csoportja” több gazdálkodó szervezet, melyek közé anya- és leányvállalatok tartoznak;
- j) „anyavállalat” olyan gazdálkodó szervezet,
 - i. amelyik a részvényesek vagy tagok szavazati jogának többségével rendelkezik egy másik gazdálkodó szervezetben („leányvállalat”); vagy
 - ii. amelyik részvényes vagy tag a leányvállalatban, és jogában áll
- aa) kinevezni vagy leváltani a leányvállalat igazgatási, vezető vagy felügyelő testülete tagjainak többségét; vagy
- bb) a leányvállalattal kötött szerződés, vagy a leányvállalat alapszabálya alapján meghatározó befolyást gyakorol a leányvállalat fölött.”

³⁴ Az Európai Parlament és a Tanács 2013. június 26-i 2013/34/EU irányelve a meghatározott társasági formájú vállalkozások éves beszámolóiról, összevont éves beszámolóiról és a kapcsolódó beszámolókról, a 2006/43/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv módosításáról, valamint a 78/660/EGK és a 83/349/EGK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről [HL L 182., 2013. 6. 29., 19.]

menti javaslat e fogalmakat a bizottsági javaslatához képest átfogó jelleggel módosítaná.

Az eljárási szabályokat illetően az Európai Parlament bevezetné az ún. *csoportos koordinációs eljárás* lehetőségét, mely szerint bármely, a csoporthoz tartozó cég felszámolója bármely, az eljárással érintett tagállami bíróságon kezdeményezhetné e speciális eljárás elrendelését, melynek keretében sor kerülne egy koordinátor kijelölésére. A koordinátor nem csak azonosítja és körvonalazza a fizetéseképtelenségi eljárás összehangolt lefolytatására irányuló ajánlásokat (42f. cikk (a) bekezdés a) pont), hanem ismerteti egy csoportos koordinációs tervet is, amely átfogó intézkedéseket ír le és javasol a csoporttagok fizetéseképtelenségének megoldására (42f. cikk (1) bekezdés c) pont). Ezt a koordinációs tervet egy bíróságnak kell jóváhagynia. A fizetéseképtelenségi képviselőknek lehetőségük van a jóváhagyás előtt megjegyzéseket fűzni a tervhez (24g. cikk (1) bekezdés).

Az Európai Parlament által javasolt megoldás újszerűbb, és a cégcsoportok fizetéseképtelenségének problémáját illetően realisabb megoldást jelenthetne a gyakorlatban. Az eljárási metódus az angol fizetéseképtelenségi jog jellemvonásait viseli, mely helyeselhető, hiszen az Egyesült Királyság több cégcsoport sikeres reorganizációjával büszkélkedhet.³⁵

4. Zárógondolatok

Az Európai Parlament által elfogadott állásfoglalást követően a Bizottság 2014. március 12. napján közzétett dokumentumában már új megközelítést javasol a vállalkozások megmentésére és a második esély megadására a csődbe jutott tiszteességes vállalkozóknak.

Az Európai Bizottság több „közös elvet” határozott meg a pénzügyi nehézségekkel küzdő vállalkozásokra vonatkozó nemzeti fizetéseképtelenségi eljárásokkal kapcsolatosan. A cél az, hogy a hangsúlyt a felszámolás helyett az életképes vállalkozások korai szakaszban történő szerkezetátalakításának ösztönzésére és ezzel a fizetéseképtelenség megelőzésére helyezzük.

Évente körülbelül 200 000 vállalkozás néz szembe fizetéseképtelenséggel az Európai Unióban, és emiatt 1,7 millió ember veszíti el a munkáját, ezért a Bizottság lehetőséget akar adni az életképes vállalkozásoknak a szerkezetátalakításra és a talpon maradásra. A fizetéseképtelenségre vonatkozó nemzeti jogsza-

³⁵ E témáról lásd részletesebben NAGY Adrienn: *Kézikönyv az európai fizetéseképtelenségi eljáráshoz*. Budapest, Hvg-Orac Kiadó, 2013. 94–108.

bályok megreformálása mindenki számára előnyös forgatókönyv lehet: segít a tisztességes vállalkozók piacon maradásában és munkahelyek megőrzésében, egyúttal javítja a környezetet a hitelezők számára, amelyek a befektetett tőkéjük nagyobb részét kaphatják vissza, mint ha az adós egyszerűen csődbe ment volna. A csődöt követően a tisztességes vállalkozóknak rövid időn belül második esélyt kellene kapniuk, mivel a bizonyítékok azt mutatják, hogy ezek a vállalkozások másodszorra többnyire sikeresebbek.

„A vállalkozások nélkülözhetetlenek a jólét és a munkahelyek megteremtéséhez, egy vállalkozás elindítása – és működtetése – azonban nehéz, különösen a mai gazdasági légkörben” – nyilatkozta Viviane Reding, az Európai Bizottság alelnöke, a jogérvényesülésért felelős uniós biztos. „A pénzügyi nehézségekkel küzdő uniós vállalkozások egyre növekvő számára tekintettel újra kell gondolnunk a vállalatok fizetéseképtelenségére vonatkozó megközelítésünket. Henry Ford első autógyára indulása után másfél évvel csődbe ment, ő azonban nem adta fel, és megalapította a világ egyik legsikeresebb vállalatát. Nem kellene akadályoznunk a megújulást – amennyiben egy tisztességes vállalkozó elsőre nem sikeres, lehetővé kell tenni, hogy újabb próbát tegyen. Fizetéseképtelenségre vonatkozó jogszabályainknak elő kellene segítenie az újratekintést.”

A Bizottság ajánlása elősegíti a fizetéseképtelenségre vonatkozó nemzeti szabályok koherens keretrendszerének kialakítását, felkérve a tagállamokat, hogy legkésőbb egy éven belül hozzák meg a megfelelő intézkedéseket. Az ajánlás elfogadása után másfél évvel a Bizottság a tagállamok éves jelentései alapján értékelni fogja a helyzetet, hogy mérlegelje, szükség van-e további lépésekre a fizetéseképtelenségre vonatkozó horizontális megközelítés megerősítése érdekében.³⁶

³⁶ A Bizottság új megközelítése a vállalkozások megmentésére és a második esély megadására a csődbe jutott tisztességes vállalkozóknak; C(2014) 1500 végleges; forrás: http://ec.europa.eu/justice/newsroom/civil/news/140312_en.htm [lekérdezés dátuma: 2014. március 13.]